

Drotleff Zoltán

Ne vess...

Ne vess a szépnek, örülj a fénynek!
Repass, ha az élet rád mosolyog,
mások sikerének, örömeinek
szívükből örülj, csak így lehetsz boldog...

Ha előnt a gond, gondold csak szépre,
noha boruljon ború létedre,
amit tudsz, tedd meg, s ne hidd, hogy vége,
a többit meg bízd a Szentlélekre...

Tanítsd a természetet

A természet, oly bölcsen, úgy tanít,
mindig a lényeket meséli el,
szívünkbe rejti némán szavait...
Csupán csendje, mire figyelniünk kell!–

Csak az érti meg, ki fül nélkül hall,–
s lényébe simul egy beszédes csend,
mi szívének, lelkének arról vall:
E világ mögött van igazán Rend!–

Ne ezt utánozd...

Ámulva nézem, ha hullámszik a búzatenger,
Olyan könnyedén hajlong sok-sok aranyló kalász...
Mily csodás e határ, de ne ezt utánozd ember!
Méltyóbb hozzád, ha, mint a szálfá, egyenesen állsz!–

A semmi

Nincs térfogata, nem látható!
Se színe, se szaga, se fénye...
Nem mérhető, úgy tűnik nincsen,
az óriásnak ellentéte...

Kicsinységében határtalan,
így benne rejlik a végtelen...
A mindenség vele azonos!
Világunkban lévő lételem...

Az univerzum azon része,
ahol a zaj és csend összeér,
hol a hatalmas és parányi
egymással békében összefér...

Így válik a semmi, egészszé,
s a mindenség egy pont részévé! –

Sz. Tóth Gyula

Magyarságunk határai

Pomozi Péter: Magyar nyelvű otthon. Felvidék

„... a történelem tanulmányozása mindenképpen mozgásleírás, nem pedig a múlt kimerevített, lerögzített darabjainak vizsgálata.”
(John Lukacs)

Gondolatok a nyelvi létezésről¹

Már volt szerencsénk megfogatni a *Magyar nyelvű otthon*-sorozat (MNyO) első három darabját: 1. *Magyarország*, 2. *Vajdaság*, 3. *Székelyföld*. Ismertető írásunk megjelent: Búvópatak, 2017. december, 21-23. és E-Nyék (Nyelv és Kultúra) 2017.12.08. Pomozi Péter sorozatszerkesztő beígérte a folytatást. Hát, íme a ráadás, a 4. kötet: *Felvidék*. Több szerző működött közre, (nevük a tartalomjegyzékben feltüntetve), a művészeti szerkesztés és nyomdai előkészítés ismét Karácsony Fanni munkája.

A tárgy, a táj, a történelmi országrész rögtön exponálva, kétséget nem hagyva a vonzódásról: *Csodálatos Felvidék*. Az előszóban Pomozi Péter bővebben ki is fejti, többek között azért, mert olyan történelmi táj „mely minden magyar kultúrájának és hagyományának meghatározó része, azokénak is, akik még sohasem jártak erre felé”. És indokolja, miért tartja e nagytájat a „kultúra bölcsőjének”. Sorolja az itt született nemzeti nagyságokat, hangsúlyozva, hogy itt megfértek a különböző nyelvek, kultúrák, „egymással szinte szimbiózisban”, csaknem egy évezreden át. A XX. század hajnalán ennek vége szakadt, két nagy világégés szétszabdalta a vidéket, átrendezte az életeket. Ám túlélve a viharokat, „megértük a márt”, a megpróbáltatások ellenére

¹ Vagyunk, tehát gondolkodunk. Hogy mi is csavarjunk egyet Fehér M. István egyes szám első személyű állításán. Amikor a filozófus a szószerkezet-cserével megfordítja a descartes-i tézist, az egyén és a közösség felelősségére irányítja a gondolkodást s a cselekvő attitűdöt. „A megértés létmódja az eseményjelleg”, idézi Gadamer FEHÉR M. István, *József Attila esztétikai írásai és Gadamer hermeneutikája*, Bp., Kalligram, 2004. A Magyar nyelvű otthon-sorozat eseménydús. Jelzi, az élet él (muszáj gondolkodni, az elme mozog). Amit összefogva feltár: lét–nyelv–játék, bent és kint. Túl az esztétikán, a filozófia és a tényleges élet összefonódásáról kell meditatálni. A gondolati háttérhez nagy támaszt jelent Fehér M. István munkássága. Itt kapcsolódóan még három művét említjük: a) *Irodalom és filozófia* = <http://real.mtak.hu/4841/1/1127514.pdf>, [2019.08.24.] b) *Fogalom és alak, gondolat és szó. Párhuzamok és érintkezési pontok József Attila, Croce és Gadamer esztétikai nézeteiben*, *Irodalomtörténet*, 2002/3., 395-411. c) *Szóbeliség, írásbeliség, hagyomány. A kommunikáció filozófiája és a hermeneutika* = <http://www.c3.hu/~prophil/profio51/feher.html>[2019.08.24.]

„ma is csaknem félmillió kisebbség, és egy nagy Kárpát–medencei nyelvközösség tagjaiként”. És „elsősorban rajtunk múlik, beszélünk, dalolunk, táncolunk-e magyarul?” Pomozi Péter lelki, szellemi vonzódását, kötődését megismertük egy mesélőn megrázó munkájából *Karin és Trianon. Anyanyelvünk a változó időben*. Meseszerű életek, de nem mesések. Emberiek. (Minderről, a nemzeti nyelveket érintő francia vonatkozásokra külön kitérve írtunk, lásd *Nyelvben élő izzó sorok*, Partium, 2018/2., 103-108.)

Pomozi Péter izzón biztatva fejezi be a tárgyalt kötet bevezetőjét, nyitással a feladatokra. 2011-ben az egész Kárpát–medence „egyik legpatinásabb” anyanyelvi–kulturális rendezvényén „egy igaz kassai polgár”, Kolár Péter Fábry Zoltán örökbecsű szavait idézte: „*A nyelv az emberi létet jelenti: szabad, kötetlen lélegzést... Ha itt bénulás áll be, megérzi az egész szervezet. Népet csak nyelvében és nyelvével lehet felemelni, amiből logikusan következik, hogy nyelve megbénításával ki is lehet semmizni... a szlovákiai magyarság tegnap és ma csak nyelvével és nyelvében élhet emberhez méltó életet.*”

A már jól bevált koncepció szerint folytatódik a munka. A szerkezet, mint az előzőekben, fogódzót jelent. Az 1. fejezet: *A magyar nyelv a nagyvilágban*. A kíséző földgömb-illusztráció, látványosan szinte mindkét féltekét átfogja. Az öt kontinensen néhány kivándorolt képviselőnk arcképe: tudósok, sportolók, művészek. Akikre büszkét vagyunk, s akik büszkék voltak magyarságukra. Külön-külön kellene szólni róluk, ide egy nevet írunk: Szelezky Zita, akinek hangját, ide illő dalát hallhatjuk is az internet jóvoltából, itt: <https://www.youtube.com/watch?v=oQH8K1defFo>.

Aztán szűkül a fókusz: a Kárpát-medence és Moldva magyarlakta területeit látjuk, jelmagyarázatokkal. Helyben vagyunk itt, a Kárpát–medencében. *Nyelvközösség és nemzet*, bizonyosságul ennek erejére kétoldalas izzó fotó: A történelmi csallóközi székhely (DAC-Sepsi OSK) focimeccs szurkolói koreográfiája a dunaszerdahelyi MOL-Arénában, 2017. november 16-án. (Fotó: Hideghéthy Adrián)

Kellően ráhangolódunk, Pomogáts Béla ajánlása is melenget. Illyés Gyulát idézi: *Haza a magasban*, s megtoldja: „Anyanyelvünk nem csak irodalmunk forrása, a lelki nemzetnek is mindig újraalkotója: amíg nyelvünk életben van, addig nemzetünk is él, addig van otthonunk és hazánk” (7). Nyelvünk dalban is hódít: a francia katonák különleges átírásban együtt énekelték a Bercsényi-huszárokkal a Bercsényi-ezred indulóját: *Suhog a szél Késmárk felett* (19). (Megjegyzés Oláh András szíves közlése nyomán. Ő a Bercsényi-nótát kisgyerekként hallotta és tanulta meg nagyapjától, de a „suhog a szél” helyett „süvölt a szél Késmárk felett” verzióban. De azóta hallotta már a „süvít a szél” változatot is. Hozzáteszem: Baranyában én is ezzel a változattal találkoztam. Pomozi Péter másként talált rá, a vidék, a nép kedvére változtat, dalban él a nemzet.)

A kincses ládika gazdag nyelvi örökséget rejt. Előkerül *A magyar nyelv eredete*, európai nyelvvé válása. Nyelvünk múltja 2500–3000 éves, a „mai Európa legrégebbi

élő nyelvei közé tartozik”. A népi és nyelvi eredet „bonyolult kérdéseire több tudományág, mint régészet, nyelvészet, néprajz, embertan, genetika eredményeinek összegzésével lehet hitelt érdemlően választ adni” (22.). A lovakkal vonuló (a monda szerint gyakran repülő szarvasokkal kísérvé) magyarul beszélő etnikum története a szibériai sztyeppe országútján át az Urál európai oldalán folytatódik. A Volgai Bolgárországban feltűnik Julianus barát, aki megtalálja a keleti magyarokat, öröme nem tart sokáig: második útján értesül a pusztító tatártámadásról. Újabb vonulás következik. „A nyugati magyarság életében így egy több évszázados Magna hungariai és egy vélhetően rövid etelközi tartózkodás után került sor a honfoglalásra” (24.).

Az izgalmas történetek a feszesen összefogott írásokban is élvezetesek, követhetőek: gyorsan repítik a századokat, s eközben a magyar nyelv Közép-Európában új szomszédok (germánok, szlávok) nyelvei közé kerül. A szerző, árnyalva a XVIII-XIX. században megismert nyelvjárási képet, leszögezi, ez a nyelvjárási megoszlás nem ősi örökség, hanem „a sok évszázados Kárpát-medencei lét összetett társadalmi, gazdasági és kulturális változásainak eredménye” (26.). A magyar nyelv egyedülálló, de nem „rokotalan”. Fontos, máig éles viták tárgya kerül világos megfogalmazásban elénk: a nyelvrokonság. „Egyfelől egy nép származása és nyelvének eredete között nagyon bonyolult az összefüggés”. (A sokat vándorló nép, mint a magyar, „genetikai összetétele sokszínű.”) Másfelől, a „nyelvnek és a nyelvi rokonságnak kiemelt szerepe van a nemzeti identitásban”. Ám az „gyakori félreértés, hogy (...) a magyarság finn-ugor és török nyelvi kapcsolatai kizárnák egymást” (28.). A vázlatos magyarázat (is) higgadtságra, alaposra és nyitottságra figyelmezteti a tudományos élet szereplőit.

A magyar nyelv tökéletesítése hosszú és ma sem szűnő folyamat. Ezt végigkísérhetjük a X. század első nagyobb írásos emlékeitől a XIX. század Magyar Tudós Társaság tevékenységéig. Olyan nevekkkel, mint Bessenyei György, Kazinczy Ferenc, Vörösmarty Mihály, Teleki József, Czuczor Gergely, Fogarasi János, olyan munkákkal, mint a magyar nyelv rendszere, az első akadémiai nyelvtan, a hatkötetes nyelvi szótár. A Trianon óta bekövetkezett szétdaraboltság széttagolta a nyelvet, ami „folyamatosan különleges nyelvi jogi és nyelvpolitikai feladatok elé állítja a felelős tudósokat és döntéshozókat” (37.). A jelentés körüli sétából nem marad ki a visszatérő vitatéma: a „gyökalapú” értelmezés, körültekintően. „Napjainkban a kognitív szemantika fedezte fel újból, hogy a gyökök közötti összefüggésekben valójában nyelvi gondolkodásunk tükröződik” (42.).

Nyelvünk gazdagságát, a kifejezés változatosságát jelzi a zeneiség, a játékosság, Romhányi József *Szamármeseje* vidít és hétköznapi nyelvi játékokra és nyelvi társasjátékokra, népi mondókákra buzdít. A költői játékosság ismeri a tréfát, Weöres Sándort egy bádogos és vízvezeték–szerelő reklámtáblája pazar pentameterre ragadtatta. (Így téve halhatatlanná e sorok szerzőjét. Bocsi. Ez csak a véletlenek játékos egybeesése.) Mindezek a nyelvközösséget színesítik, és összetartó elemként szolgálnak. Fontos az anyanyelv használata a családban, az esti mese, legyünk bárhol is a

világban, kisebbségi helyzetben, többnyelvűségben. Hangsúlyt kap: a nyelv megőrzéséhez, a hatékony kommunikációhoz szükséges az átfogó nyelvtervezés, biztosítékul pedig a nyelvi jogok.

A visszanéző és kitekintő utazás után koncentráljuk a kötet tárgyára: itthon–otthon vagyunk, már Felvidéken járunk. Repülőgépre szállhatunk, akárha Radnóti Miklóssal: „Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj”, s így próbáljuk felfedezni, mit rejt e térkép? Mehetünk vonattal, autóval, kerekezhethetünk, s bandukolhatunk – fönt és lent, közel és messze. Pomozi az útikalauz: tágul a határ, szép lassan feltáruznak a táj kincsei. Sűrű szép a látvány, mindent nem tudunk bemutatni, csak érintve suhanunk, meghagyjuk az élvezetet az olvasónak.

Nos, akkor máris a nagy fejezet: *Magyarok és a magyar nyelv a Felvidéken*. „A felvidéki magyarság Trianon utáni népességtörténete, nyelvi helyzete (...) nem mutat kedvező képet” (52.). Az itt élőknek, szülőföldjükön, állandó asszimilációs veszéllyel, és olykor „erős nyomással kell(ett) szembenéznie”. A népszámlálási adatsorok mellett képet kapunk Közép–Európa kulturális örökségéről. Mert az a nagy kérdés: asszimiláció vagy disszimiláció? A szerző (Pomozi Péter) egyértelműen a második mellett foglal állást. Indokai hangsúlyosak, egyrészt az asszimiláció „nyelvfeladós nyelvcsere” alapuló nemzeti identitásváltás. Tudnunk kell, felvidéki magyarként többletet hordozunk a magyar–szlovák kétnyelvűségben. A disszimiláció kulturális nyereséget jelent. Szent István bölcsessége figyelmeztetése ma is érvényes: „egy országnak a több nyelv és az általa közvetített több kulturális érték hasznára és díszére lehet” (55.). Mindez napjainkra hangolva: a kölcsönös tiszteletnek, a megőrzés–közvetítés biztosításának hangsúlyozásával, a kulturált együttélés különösen fölértékelődött igényével. Mindennapi példák sorjázna a szlovák–magyar nyelvi kapcsolatokról: a több nyelven címkézett áruk, a magyar (palóc)–szlovák kölcsönhatások, a magyar nyelvjárások. Mindezeknek nagy a hatása családra, a környezetre, a közösségre. Az anyanyelv kincs, de konfliktus forrása lehet a nyelvválasztás, az iskolaválasztás. Hogyan tanítsuk a nyelveket, hogyan beszéljünk a kétnyelvű gyermekekkel? A sok jó példa közül egy fiatal mutatkozik be: Bari Fatima, aki születése óta Szlovákiában él, Királyhelmeceen érettségizett, a debreceni egyetemig jutott, a két nyelv mellett németül és angolul is tanul, szereti a művészeteket, verset mond és ír (63.). De körülünk, itt Magyarországon is ismerünk küzdő, alkotó embereket, akik két országban vannak otthon, itt élőként, s családi látogatásra hazajáróként. Nem könnyű a döntés: maradni vagy menni?

Márpedig vannak jogaik a magyaroknak, a nyelvi jogainkat 1918-tól 1993-ig tekintni át a könyv. Bizonyos vonatkozásokból történelmi tanulmányainkban már megismertük a történetet, de ezúttal kifejezetten nyelvi, nyelvhasználati oldalról a mindennapi életből kapunk példákat, mint helység- és utcanevek, felszólalás a parlamentben, bírósági ítélezés. És mit hozott a rendszerváltás? A kezdeti reményekben csalódnunk kellett, „immár az új rendszer keretei között kezdődött meg a szlovák nem-

zetállami elv következetes érvényesítése” (66.). Az 1992-es alkotmány nem deklarálta a kisebbségek államalkotó szerepét. A mindenkori szlovák kormányok kifejezetten „szűkkeblűséget mutattak. Külföldi nyomásra történtek apró változások, például a vezeték- és keresztnév eredeti nyelven való használata, a kétnyelvű anyakönyv kiállítása. A magyar pártok működése is változott valamit az erőviszonyokon, a civil szervezetek, az aktivisták nagyban segítettek a kétnyelvűség érvényesítését, a „táblakommandó” karcsú lábú, piros overálos lányainak matricakampánya hozott eredményt a kereskedelemben, a helységnévtáblák feliratozásában. A közterületeken megjelenő „vizuális nyelvhasználat” jót tett a léleknek, és mint „nyelvi tájkép” segítséget jelentett a törvénymódosításban is. Alakulnak az egyén és a közösség nyelvhasználati lehetőségei, sok a buktató. A jelenlegi szabályozás „legfőbb hiányossága, hogy a kisebbségi nyelvhasználat feltételeit nem biztosítja, csupán »nem tiltja« a kisebbségi nyelvek használatát a »nyelvküszöb« feletti kisebbségi lakosságú településeken” (69.).

Szívet melengető nagy fejezet: „Irodalmi hagyományainkból”. Színes, ismeretterjesztő oldalak rövid részletekkel kultúrtörténeti fejezetekből, irodalom, film, festészet. Felbukkan Balassi Bálint, a végvári vitézek lírikusa, alakját őrizve díjat alapítottak: Balassi-kard, mert Molnár Pál alapító, újságíró, rádiós műsorszerkesztő szerint szükség van olyan személyekre, kik „Emberségről példát, vitézségről formát” tudnak adni. Jó együtt látni Mikszáth *jó palócait* és a *tót atyafiakat*. Nagy irodalmi példa Márai Sándor, a Kassától Európán át Amerikáig élő és alkotó. Munkásságában helye van a kisvárosi polgárságnak, fontos számára az európai nemzetek népeinek sorsa, nemcsak a magyarságé, de az egész emberiségé. 1976–1983-as *Naplóiban* már sok mindent előre látott: „Az időszerű globális fegyverkezés hírei” végzetes látomást idéztek fel benne (80.). Mesélő városok lélegzetelállító tájakon vezetnek tovább. Eljutunk a felvidéki bányavárosokig, kedves hangulatképek idézik Selmec szűk utcácskáit, Besztercebánya főterét a ferde óratoronnyal, pillantást vethetünk a híres körmőci aranyforintok két szép példányára. Már az északi végeken járunk, Trencsén vára körül, a kirándulásról korabeli képeslapokat küldhetünk gyönyörűen reprodukált fotókon. A végén dalra fakadhatunk, néprajzi kincseinkből meríthetünk a népdaltól az archaikus imáig, élvezői lehetünk a *villőzésnek*, táncrea perdülünk, mindezt a zobor-vidéki csodaszép népviseletben. És bekukkanthatunk Zoboralja tájházaiba, bepillantással a nép építészetébe.

És kell az összefogó erő. Ilyen a Csemadok, hetven éve alakult, amolyan „jótételként is lehet értelmezni”. De bárhogyan is, a szervezet nagy szerepet játszik a felvidéki magyarok életében. A könyv végén a Csemadok elnökével, Bárdos Gyulával olvashatunk interjút. Az elnök határozottan vázolja a Szövetség szórványprogramját, reálisan bizakodó szavait Szabó Dezső gondolataival zárja. „Minden magyar felelős minden magyarért!” És máris hívható a 'Felvidék Ma', az első szlovákiai magyar hírportál (106.).

A könyv, mint az előzőek, gazdagon informatív Függelékkal zárul. Benne a kiad-

vány forrásai, név- és tárgymutató. Megkapjuk a képek forrásait is, nézelődhetünk kedvünkre, kutatásra is alkalmas. Tájékozódásra és a kapcsolatteremtésre egy lista a Kárpát-medencében a szerkesztés idején fellelhető magyar nyelvi kulturális társaságokról.

Nem túlzás a könyv címe: valóban *csodálatos* a magyar nyelv szülőföldje. Balázs Géza ihletett írása csak megerősíti ezt. (Magyar Nemzet, Lugas, 2019. július 27.) És a hamarosan elkészülő új vasúti pálya révén közelebb kerül Budapesthez, megszűnik a „trianoni határ”, hamarabb érünk Sátoraljaújhelyre. Ez, a régiós együttműködésekkel új lehetőséget kínál a magyar és szlovákiai térség fejlődésére. Könnyebben elérhető Sátoraljaújhely–Széphalom, ahol a Petőfi Irodalmi Múzeum – A Magyar Nyelv Múzeuma, miként a kötet is hirdeti: „Magyarország egyetlen anyanyelvi múzeuma számos interaktív állandó és időszakos kiállítással vár minden érdeklődőt”.

Tájnézőben jártunk, sok szépséget láttunk. Hazaérkeztünk. Bemutatónk végén illik összefoglalni az élményeket. A munkára jellemző: tudományterületek integrálása, műfajok ötvözése, színek, formák harmóniája, a szöveg és a képiség összhangja. A művészi kompozícióba foglalt összetett téma, sokirányú szálakkal, el- és kivezetőkkel, egy globális kultúrhálózatba tagozódik. Példaértékű vállalkozás. A könyvsorozat sokhatású, a témák újabb gondolatokat rejtenek, kapcsolódóan további kérdéseket szülnék. Néhányat szeretnénk megosztani az olvasóval.

Feltétlen említést érdemel a könyv *láttatásmódja*. Szöveg és kép együtt, bravúros szerkesztéssel láttatja a közelt és a távot. Térhatást kelt, térlátást biztosít (ha nem is sztereo-gram, de szemünkkel, agyunkkal „benne” vagyunk): egyszerre vagyunk itt és ott. Felvidék – otthonunk és hazánk – nyelvünk a világban – a Kárpát-medencében – nyelvközösség és nemzet – a magyar nyelv öt kontinensen, nyelvtörténetünkkel, történelmünkkel a világban-levés. A mozgásba így belevonva az olvasót, benne érzéseket, gondolatok keltve. A témakör mint gondolatkör tágul, színesedik, erősödik. Nemzeti öntudatunk új szintre emelkedik, új dimenziókba kerül. Ezzel nyitunk a világra. Ez eloszthatja azokat a nézeteket, amelyek szerint hazánk „bezárkózik”. Ez (is) bizonyíték, hogy az ilyen nézetek tévesek. A mozgásba hozott nemzeti öntudatunk őriz és kinyit. Az új dimenziókban *viszonyításra* és *konfrontációra* van lehetőség és mód. Ez alakítja nemzeti öntudatunkat az új korban. Mindez alapja lehet a „kulturális identitásnak”, mely Huntington szerint „egyre hasznosabbá válik a konfliktus lehetőségeinek elemzésében”. És, reménykedjünk, a konfliktusok kezelésében is. Merthogy a „jövő” jelen lett. Mindez új személetet is hozhat a hazai nemzettudat-kutatásban, amely új szempontokkal frissítve nyithat. E gazdag, színesen tálalt tárgykörben illeszkedően hozhatjuk szóba a metaforaelméletet. Éppen a fentebb említett Illyés-vers kapcsán. Mert mi a nemzet? A problémát a metaforaelmélet oldaláról közelítette meg Kövecses Zoltán az Anyanyelv napja alkalmából a Petőfi Irodalmi Múzeumban idén tavasszal megrendezett konferencián. Erről a nyelvész

szakirodalma bő ismeretek tartalmaz, most csak röviden érintjük a kérdést előadása nyomán. Először is arra adott választ, mi a metafora. Ő, a kognitív nyelvészet alapján, nem csak képi formációnak tekinti. Tehát a nyelv oldaláról nem csak az számít, hogy az eszközök milyen képi világot fejeznek ki. Szép, de nem elég. Szerinte a metafora fogalmi struktúra (is). Gondolattal teli, elméleti megközelítésre alkalmas. Több definíciót hozott a nemzet fogalmá-ra, lényege a *benne-levés*, *országban*, *hazában*, *nemzetben*. Ahol az emberek, közösségek élnek, lélegeznek, cselekednek, és így jön a nyelv. Mindezekből történelem áll össze. Kövecses szerint a kérdés inkább úgy fontos: *hol történik* e mozgás, *hol van* a nemzet? A ragra utal: -ban, -ben. Mert *ott, abban* 3 dimenziós lesz a metafora. Történetté lesz. Íme a nagyítás, ez segít.

A professzor az angolszász nyelvi területről vette példáit. Hogy nyelvében él a nemzet, ilyen szerkezettel nem találkozott, hasonlót az íreknél tapasztalt. (Esetükben nemcsak a „nyelvben élés” a fontos, hanem az angolokkal való viszony – és így konfrontáció – egyáltalán az ír közösségi élés. Ez a magyarság esetében is megjelenik a történelem során.) Nem vagyok metaforakutató. De foglalkoztat, foglalkozom vele. Szeretem a képi világot, de üdvözlöm a professzor felfogását. Én a francia oldalról toldottam meg magyarázatait. A magánszorgalomból végzett kis kutakodás eredményeiről egyszer talán majd előjövök, itt csak néhány példa. *Peuple*: nép, *population*: lakosság vagyis: emberi testek, közösségek – életek. *Jogaik* vannak *dans le pays* – az *országban*. Nélkülük nincs nemzet. Közös a nyelvük, és akarnak valamit, cselekednek. És így van élet a hazában.² A haza élő organizmus, benne emberi testek (család, közösségek), testek melege, szenvedélyek. Ez kultúra. Mindezek mozgatják, éltetik a hazát. Így van értelme a dolognak. Hasznos szemlélet ez az iskolának. Mert ha a tanár „leadja” az anyagot, a tanuló „lefelel”, de ettől még a „haza a magasban” marad.³

² Így érvelt Jean-Pierre Chevènement, amikor *Passion de la France* (Franciaország szenvedélye) című könyvét bemutatták a francia TV5 Monde csatornán. Hallgatva a beszélgetéseket, mintha a metaforaelmélet köszönt volna vissza. Az egyik tisztességes riportert érdeklődve kérdezte: A szép metaforikus cím nem azt jelentené inkább, hogy szenvedély Franciaországért? Nem, volt a válasz. La France – ebben az országban, *dans le pays* él a *peuple*, a nép, az egyes emberek együtt: a *population*, a lakosság, *dans* la patrie, a hazában. Az egyes lakos, az állampolgár nála mindig *citoyen* jelent. Ebből pedig jön a 'civisme', az állampolgári érzület, a hazafiasság. Így gondolja ezt a 79 éves író politikus, a klasszikus szocialista pártban annak köztársasági ágában, több miniszteri posztot töltött be. A klasszikus francia iskola képezte, művelt, kiválóan ír, mint nagy elődei De Gaulle és Mitterrand. Munkálkodik hát az előjárószo, a hely bejelölve. (Ha megvan még a cselekvő „civisme”.) Az sem kihagyható, hogy az angol és a francia nyelvben milyen fontos szerepe van a predikatív szerkezetnek, a cselekvő bejelölésével. A magyarban az igerag alkalmas a személy jelölésére, olykor nehezítve az azonosítást.

³ Hogyan áll ez a kérdés a többnyelvű országok esetében? Hogyan rendezik közös dolgaikat? Kifejezetten hasznos, ha pillantást vetünk létükre, akkor is, ha a helyzet nem pontosan ugyanolyan, mint a mi „nyelvi otthonunk” esetében. A frankofón vidékek világából (nemzetközi szervezetük van) többet is említhetünk, például Belgiumot, a keményen létező háromnyelvűségével. Itt Luxemburgot vesszük szemügyre. Jelen összefüggésben csak néhány jellegzetes kérdést „futunk át”. Fontos szerepet játszik

A könyv sorsokról szól. De hogyan alakul a könyvnek a sorsa? Nyelvünk, ott-honunk *megismertetése* összetett, összehangolt cselekvést igényel. Sok rendezvény foglalkozik ezzel. Májusban például jeles irodalmárok, nyelvészek egy csoportja Badacsonyan rendezett konferenciát „Határtalan magyar irodalom” címmel. Az összetettségre utalnak Pusztay János gondolatai: „Sokakkal egyetértve úgy gondolom, **egy** magyar irodalom van. Ám többekkel egyet nem értve, akik értelmetlennek tartják az anyaországi és a határon túli, illetve a diaszpórában művelt irodalom megkülönböztetését, én fontosnak tartom, hogy az anyaországon kívüli magyar irodalom önálló fórumot kapjon. Elsősorban azért, mert eltér az irodalom funkciója az anyaországban és a kisebbségi magyarság, a diaszpóra magyarsága körében. Az anyaországon kívül fontos szerepe van a nyelv megőrzésében és így a nemzet megtartásban, az identitás erősítésben is. Továbbá, ha a határon túli magyar irodalomról az anyaországgal együtt tartunk pl. konferenciát, óhatatlanul elsikkad – már csak a

az „érdekelismerés” és az „érdekvényesítés”. Ehhez viszont megfelelő *észjárásra* van szükség. Ennek kibontásához erről az oldalról közelített egy a kis országgal foglalkozó tanulmány: Sz. TÓTH, *Az európai észjárás luxemburgi példája globalizációs erőterében*, Barátság, 2009. XVI. évf., 5., 6231-6243. „Az észjárás igen összetett, főleg ha nemzet, társadalom észjárásáról beszélünk. Ha ezt firtatjuk, *gondolkodás- és magatartásmódok* mentén kell kutatni, méghozzá össznemzeti vonatkozásban. (Lásd KARÁCSONY Sándor, *A magyar észjárás*, 2. kiadás, szerk., utószó és jegyzetek: Lendvai L. Ferenc, Bp., Magvető Kiadó, 1985.) A szerkezeti, tartalmi definíciókon túl izgalmasabb a kérdés: Hogyan jön létre, hogy alakul ki, hogyan áll össze? Nyilvánvaló, hogy történelmileg kifejlődött állományról és állapotról van szó, tehát a mind teljesebb képhez, az adott ország *fejlődéstörténetének* a vizsgálatára van szükség”. Ehhez a nagy segítséget jelentő munka: LUKACS John, *A történelmi tudat avagy a múlt emlékezete*, ford. KOMÁROMY Rudolf, Bp., Európa Könyvkiadó, 2004. Fontos észrevenni (és értékelni), hogy a történelmi folyamat során bizonyos eszmék mennyire váltak vagy tétettek közkeletűvé. Így kitapintható, hogy az emberek (adott esetben a luxemburgiak) mennyire voltak eszmekövetők és mennyire tudták/tudják a körülményekhez (nem csak anyagi körülmények értendők itt) igazítani eszméiket. Vagyis mennyire „tudnak tudatos fejjel” részt venni saját életük alakításában? Másrészt viszont, mivel ez a *tudat* (amit gondolnak, és amiben hisznek) flexibilis, az is kérdés: mennyire tudják követni és érvényesíteni jól felismert érdekeiket?

Tárgyalt témánkkal összefüggésben nem érdektelen folytatni. Mélyebbre juthatunk a fejlődéstörténet, így a nemzeti identitás elemzésében, ha – a historizmuson túl – a „historicitás” (Lukacs) nézőpontjából közelítünk. Így lehet kitapintani, a luxemburgi ember – miként más nyugat-európai országban – nem a cselekvés tárgya, hanem *cselekvő*. Arról lehet szó, hogy a luxemburgi ember folyamatosan „teremt önmagát”, sőt el is tudja dönteni, mitévő legyen. Ebben erősít meg a luxemburgi történész-irodalmi anyagok szemlélete és módszere. „Ezek az írások *megértésre*, s így *megértetésre* törekednek. Bizonyos fajta gondolkodásmódokkal közelítenek a történelemhez: tudást akarnak közvetíteni az emberekről”. Így jutunk el inkább az emberek *gyakorlatias tudásához*. A tetten ért emberi gondolkodásban megtalálható „valamilyen konstrukció” (Lukacs), s ennek a konstrukciónak a tartalma elvezet a „nemzeti identitás konkrét megragadásához”. E konstrukció tényezői, vagy a nemzeti identitás tartalmi elemei lehetnek: történelmi tudat, vallási tudat, földrajzi térségtudat, politikai tudat – geopolitikai tudat, mesterségtudat, Moselle-vidéktudat, szőlőtermesztés-tudat (lásd luxemburgi nemzeti himnusz, luxemburgi nyelven: *Ohns Heemecht – Szülőhazánk*, továbbá francia és német hivatalos fordításban).

mennyiségi különbség okán is.” (*Levelek a Borostyánkőútról* 74. = E-nyelv Magazin, 2019.06.1.)

Vannak tehát akciók, rendezvények. A magyar nyelv és kultúra megőrzését és fejlesztését feladatának tartó koncepció több évtizedes múltra tekint vissza. Ezen belül formálódott Balázs Géza professzor vezetésével a magyar nyelvstratégia, amelyre nagy szükség van feszes cselekvési programmal működtetve, honi és külföldi közreműködőkkel. És ez a kultúrpolitikának is szerves része kell, hogy legyen. Ilyen tevékenységet folytat a Balassi Intézet, programjában ennek a műdarabnak, de a teljes *Magyar nyelvű otthon*-sorozatnak is fontos helyet kell kapnia. (S talán egyszer megjelenik valamelyik külföldi nagyvárosban rendezendő magyar fesztiválon.) Nem kedvez a terjesztő-ismertető akcióknak a hír, amelyet Sárközy Péter ad közre (Magyar Nemzet, 2019. július 23.) *A szerző a római La Sapienza Egyetem magyar tanszékeének nyugdíjas professzora* szerint a külföldi egyetemeken csökkennek, vagy meg is szűnnek a magyar nyelvi tanszékek. „A nyugat-európai és az amerikai kontinens magyar tanszékei sorban megszűntek, egyre kevesebb az igazi hungarológus külföldi egyetemi kutató, és aki még maradt, az sem kap segítséget a munkájához.” A kulturális külpolitika feladata, hogy a magyar nyelv és kultúra megmaradásában hatékonyan segítse elő a magyar történelem, irodalom, nyelv és nyelvészet oktatását, valamint a külföldi magyar intézetek tudományos tevékenységét.⁴

Sok vihar után a független Luxemburg megszületését végül az 1839-es újabb londoni szerződés biztosította. (A megpróbáltatások, háborúkkal, ezt követően sem szűntek meg.) A luxemburgi pályaudvar 1859-es felavatása alkalmából írott *Feierwon* című dal refrénjében (amely mára nemzeti jelmondatá vált) Michel Lentz költő azt írja, hogy: „Azok akarunk maradni, akik vagyunk.” – „Mir wëlle bleiwen, wat mir sin. Nous voulons rester ce que nous sommes.” Lásd Sz. TÓTH, *Fennmaradó együttélés a háromnyelvű kultúra bázisán, A luxemburgi oktatásról*. Barátság, 2010. XVII. évf., 1. sz. 6354-6356. Létezik hát a „homo luxemburgus”, a három hivatalos nyelv használata szabályozott, az iskolai tanrend része. Olvasható a luxemburgi nemzeti himnusz magyar fordítása, a kis ország fejlődéstörténetét érdemes nekünk is tanulmányozni, itt a Kárpát-medencében. (A nyomaték kedvéért csendben megjegyezzük: Belgiumnak csaknem egy éve nincs kormánya. És az ország működik. Íme, a „gyakorlatias tudás”, az azt alakító konstrukció tartalmi elemei között megtalálható, a fentebb említettekén kívül, az életrendezés, a normakövetés. Vagyis „tudatos fejjel” intézik saját életüket a geopolitikai térségben. Nem hagyatkoznak csupán választott bürokratikus elitjük intézményes gyámkodására.) Az új mulatság más magyart kíván: „Bölcsen forogató, »praktikus« magyart”, ahogy tanácsolta Reményik Sándor már 1929-ben.

⁴ A sikeres gazdasági beruházások mellett, ez is országos stratégiai tervezést igényel. Nem tudni, a MNyO-sorozat, illetve a hozzá hasonló művek eljutnak-e külföldre. (Ez már a terjesztés kérdése.) Egyáltalán, legalább hírként megjelennek-e? Ez folyamatos sajtófigyelést igényel az intézmények részéről. A magam kutatási-érdeklődési területén úgy látom, hogy ez „hézagos”. Két kis történet kívánczik ide: a) A Párizsi Magyar Intézet honlapján olvasható: „A Párizsi Magyar Intézet a Külügyi és Külgazdasági Minisztérium irányítása alá tartozó kulturális központ, melynek elsődleges célja a nemzeti kulturális örökség megőrzése és széles körű megismertetése, a kulturális diplomáciai kapcsolatok ápolása, a magyar nyelvoktatás, valamint a programok által a magyar kultúra és társadalom sokszínűségének bemutatása.” Csak remélni lehet, hogy színes programjaiban majd

Néptáncunk, zenei anyanyelvünk, népzene, Liszt, Bartók, Kodály muzsikája, irodalmunk hat a világban. Vörösmarty *A vén cigány* francia fordításának elemzésekor sikerült „láttatni”, hogy költőnk mint próféta hirdeti „országának helyét a teremtő nemzetek között”, a XIX. századi „köztársasági aranykor hajnalán”. Ez a költészet lehetett romantikus, liberális, demokratikus, a mában: „globalista költészet”. Azzá fejlődött, a korok viharainak ellenállva, azokban érlelődve. A francia fordítások is meggyőznek: Vörösmarty költészete aktuális ma is. (Lásd Sz. TÓTH: *A globalizmus hajnalán. Az ünnepvagyás keserve A vén cigány francia zenéjére = A vén cigány, A tizenkét legszebb magyar vers 10.*, alkotó szerkesztő: Füzfa Balázs, Szombathely, Savaria University Press, 2012, 215-229.) A mai (világ)társadalomban állandósult a kihívás (défi), már nem mondhatjuk: *à l'aube de la mondialisation, a globalizmus hajnalán*, már jól „belehúztunk”. Értékeinkre nagyobb szükség van, mint valaha. A globalizmus sem a „semmiből” jött. „az 1500-as évek elején kezdődött, és korunkban tetőzik, s amit sejtelmes pontatlansággal globalizációnak szokás nevezni”. És ennek feltérképezéséhez a XVI. század elejére kell visszamenni, ajánlja a filozófus, Csejte Dezső, amikor Kopernikus elmélete is jelzi, hogy a föld „kifordult a sarkából”, és egyre sürgetőbben jelentkezett annak igénye, hogy „új alapelvek szerint rendezzék a népek együttélését”. (CSEJTEI Dezső, *Jó indiánok. Egy tisztességes globalista a reneszánszból*, Magyar Nemzet, 2012. április 28, 36.) A filozófiatörténész Francisco de Vitoria Domonkos-rendi szerzetesnek, a salamacai egyetem vezető teológiapro-

felbukkan a *Magyar nyelvű otthon* is, a szerzők előadásával. Egy örömteli hír: „Új magyar szakos képzés a párizsi INALCO-N” (Institut National des Langues et Civilisations Orientales = Keleti Nyelvek és Civilizációk Egyeteme). „A jelenlegi intézményi struktúrában az állami diplomával járó teljes körű magyar szakos képzést külön magyar szekció biztosítja, amely a Közép- és Kelet-Európa Intézetben belül működik.” A bejelentés a 2007. aug. 21–22-i lektori konferencián hangzott el Thomas Szende előadásában. (Szende Tamás egyetemi tanár 1994 óta vezeti a magyar szekciót, és nem sokkal később megválasztották a Közép- és Kelet-Európa Intézet igazgatójának. = <http://real.mtak.hu/74818/1/134-139.pdf> [2019.08.24.]

b) Személyes úton is próbálkozhatunk az információközléssel. Éppen Pomozi Péter szíves javaslatára két éve levélben megkerestem a párizsi INALCO egyik vezető munkatársát a magyar-francia versekkel foglalkozó kötetem ügyében (*Találkozásaim szép magyar versekkel franciául*). Az illető hölgy azonnal jelezte készségét, s máris továbbította a témát főállású munkatársának. A magyar nevű irodalomtörténész szívesen vette a könyvet, amelyet önéből juttattam el hozzá. Később rákérdezve jött a válasz: külsőre is tetszetős, átlapozta, érdekes, kicsit torlódott a munkája, de megírja a recenziót. Gondoltam, hogy így lesz, hogy a két kultúrában dolgozó szakember nem csupán gesztusnak tekinti a darabot. Egy év után udvariasan érdeklődtem. Váholta: a tavalyi nehéz éve volt, dolgozatok, tanítás, de úgy néz ki, hogy megbízásából, egy kiváló diákja elvégzi a munkát, s talán az EFO 2019-es számában meg is jelenhet. Nos, még nem jelent meg. Értésítést nem kaptam, az interneten böngészve az EFO (*Études finno-ougriennes*) 2018. 49-50. számot látom. A honlap 'szerzők' rubrikájában felbukkan a nyelvész Pusztay János neve, két korábbi publikációja révén. Tehát még nem reménytelen. Mindez jelzi, hogy a hazai és külföldi információk kapcsolatok jó működtetése mennyi szervezetséget, szakértelmet és nem kevés jóindulatot igényel. Bizzunk benne, hogy Pomozi Pétereknek is szerencsájük lesz.

fesszorának humanista és reneszánsz hatásokra nyitott filozófiáját mutatja be: „Ő volt az első, aki „globális léptékben gondolkodva megfogalmazta azokat az elveket, amelyek alapját képezhetik egy új világrendnek”.

Mindezeket annak bizonyítására hoztuk fel, hogy erősítsük Pomozi Péter és társai hősi vállalkozását: tudomány és történelem, mesélő harmóniában. Nagyszerű kutatásilag, könyvészetileg, gondolkodásmódjában, művelődésfilozófiájában, erkölcsiségében. És „technológiájában”. Mert szakma ez, kérem, a tudásé, az előállításé. Az ismeretek mozgásba hozása. A szép idézetek hangsúlyos felmondása nem elég. A citátum kevés. A Pomozi-vállalkozás cselekvőképessé teszi a becses ismereteket, amikor például nem hagyja a „hazát a magasban”, hanem akcióba kezd vele, és akcióra készíti az „érdekelteket”. Piacképes produktumot hoz létre. A sorozat több projektet kínál. Elsőként is: átgondolhatjuk a Trianonhoz való viszonyulást. Új példának, új dalaival, ezt kínálja az MNyO-sorozat. Sorjáznak az új kihívások, feladat van bőven, esély van a „lezárni-továbblépni kettőség” értelmesen hasznos oldására. Mert olyan nehezen válunk meg a fájó múltunktól. Egyet kell érteni Szentesi Zöldi László intelmeivel. Mert még a legkiválóbb magyar is „egy kollektív sebszaggyal kezd”. Említ más művészeti ágakat is. „Amennyire vonzó azonban esztétikailag a folyamatos nemzeti veszteség érzetének kifejezése, annyira ártalmas létező modellként a valóságban”. A fájó sebek nyalogatása „megbénítja a magyar önszerveződést határon innen és túl, elodázza a korszerű gondolatok cselekvésre váltását”. A gyógyuláshoz kell a felismerés, lezárás és továbblépés, ajánlja a publicista, és kiadja a jelszót: „Ki a napfényre!” (Demokrata, 2019. június 5.)⁵

Gondolkodásunk tárgya immár a „világban-benne-lét”. Vagyis: „Élésből sorsot hogyan csináljunk?” Erre adott válaszokat Zágorec-Csuka Judit a Magyar Kultúra Alapítvány Székházában tartott könyvbemutatóon, 2011. március 26-án. (Részletesen lásd: Sz. TÓTH, *Barátság*, XVIII. évf., 3. sz. 2011. június 12. 6825.) Tágra nyitja a gondolkodás kereteit egy kitűnő tanulmánykötet: *Lét és Nyelv – Nyelv, Identitás, Irodalom*. (Szerkesztő és lektor: Dr. Zágorec-Csuka Judit, Lendva Községi Magyar Nemzeti Önkormányzati Közösség, 2009.) Az itt bemutatott MNyO-kötetsorozat is ezt járja körül. Pomozi Péter ezt teszi (talán Heidegger nyomán), „magukra a dolgokra” kérdez rá – milyen létmód illeti meg a nyelvet?⁶ Nyelvben él a nemzet, ha éltetik.

⁵ Irodalmunk, megfelelő nyelvi közvetítéssel, művészi átültetéssel egyetemes. Ezt személyesen, a francia nyelvi fordítások terén végzett „utánjárás” eredményeivel megerősíthetem, lásd Sz. TÓTH, *Egy franciatanár irodalmi kalandjai*, Szombathely, Savaria University Press, 2015.

⁶ A létmegértés a tét. Ékes példákkal találkozunk Kődöböcz Gábor irodalomtörténetében. A „látványcivilizáció” robajai közepette ilyesmiket ír: *Szépen magyarul, szépen emberül*. Tanulmánykötetét böngészve erre jutottam: „Tulajdonképpen lételméleti alapvetések húzódnak meg a háttérben. (...) Ezért fontos Kődöböcz *békehangulata*, az eszmék, eszmények tisztelete, amikor következetesen kínálja az élet lényegi elemeit, a kultúrát, a műveltséget. Munkáinak fontos támpontjai: a nemzeti önismeret, és így – és csakis így – az új európai identitás struktúrája

(Ha dalolják, táncolják, sportolják, tudománnyal biztosítva, művészettel ékesítve.) Tehát a számításba jöhető szervek szervezett összefogása szükséges. És jöhet az értékesítés. Például turisztikai program: *Fedezzük Fel a Vidéket!* A könyv külső borítóján a Kis Csali néptáncosok bájos arcú gyerkőcei hívatgatnak. Van mire támaszkodnunk, mutassuk fel értékeinket, őrizzük nyelvi otthonunkat a világban. Bízunk benne, a korokon és tereken átívelő szálak összeérnek. Van értelme e hatalmas munkának. Tehát vannak még őrzők, de nem árvák, s vigyáznak a strázsán.⁷

Apróságoknak tűnhet: újdonság a művészi könyvjelző – tájol, s ha megpihenünk az olvasásban, segít a lapozásban: továbblépni, tovább élni. Fülünkben a lelkesítő dal, amelyet a focimeccsek szurkolói énekelnek a Felvidéken: *Egy vérből valók* vagyunk, eredeti címe: *Nélküled...* A szöveg és a kép után szóljon a zene, *Ismerős Arcok*, most egy kislány éneklő csodálatosana DAC–Slovan rangadó előtt, 2018. május 12-én, itt elérhető: https://www.youtube.com/watch?v=77z_ZDM4l58.

Most, így a végén érzem, mennyi lelkesültség sűrűsödött a sorokban. Hagyom. Nem meddő órán vagyunk. Nem elég faricskálni lomhán dalokon. Szól Szerencsés Károly „riasztása”: „Mert nem veszünk el mind egy szálalig! Ezer és száz csatát vívunk. Székelyföldön, Csallóközben, Kárpátalján, mindenhol, ahol élünk”. És „Addig van esély, míg el nem sülyedtünk. De azelőtt, mikor már ránk szakadna a tonnányi víz, szálljunk fel, s ha már csak repülhetünk, akkorra legyenek szárnyaink is. S emelkedjünk a magasba szép meséinkkel, dalainkkal, verseinkkel”.

(*Anyanyelvápolók Szövetsége, Budapest, 2019*)

és szerveződése. Ezzel, akarva-akaratlanul, közel hozza az olvasóhoz a fenomenológiát.” Lásd Sz. TÓTH, *A tanító úr kosara. Ajándék mindennapi tűnődésekre*, Partium, 2014. ősz, 60-66. És így hozza közel Kődöbocz Gábor a „békeharcot” a Pomozi-művelőházhoz a Szabolcs-Szatmár – Felvidék útvonalon, éber nyitással az Atlanti-óceánig és tovább.

⁷ A szálak összefutnak. Ezen írás közben olvastam a hírt: Karaffa Attila fotókiállítás Egerben, *Felvidéki szemmel*. (Megnyitotta: Rajkovich Péter publicista, a Dunaszerdahelyi Hírnök főszerkesztője.) A fotók utazásra hívják a közönséget, dokumentálva Felvidék emlékhelyeit, a szakrális és mindennapi valóságot és a helyiek életét is. (A kiállítás szeptember 6-ig volt látható.) A kutatás-módszertani repertoár bővítése fontos. Kiss Gy. Csaba, a közép-európai kultúra tudós ismerője már régen felhívta a figyelmet, hogy a történészek, levéltári dokumentumok tanulmányozása mellett, használják fel az irodalmi műveket, mert azokból „rekonstruálható a társadalom-és mentalitástörténeti kép”, azaz, hogy mi történt az emberek fejében. Az emberek, a térségben lakó közösség gondolkodása, lelke nélkül nem fejthető fel a történelmük, az adott kultúra fejlődéstörténete (lásd John Lukacs). És ez kölcsönösséget igényel. Az sem mellékes, a körülöttünk élő országok magyarjai, hogyan vélekednek az anyaországról, és hogyan vélekednek az ott élő más nemzet tagjai a magyarokról. (2010-ben hallhattunk egy felmérést erről, „vegyes” a kép.) A kultúra ápolásának szép példája a leleszi kiadású **Régió**, Bodroghöz és Ung-vidék kulturális magazinja, a XVIII. évad 2. kiadását lapozgatva ismerős arcokra bukkanok.

Both Balázs

Őszvég a lapályon

Ím, november lett. Csatakos időben
vak szögesdrótok vezetik ma léptem.
Lomha lábom jár az idő e tájon,
és szomorúan.

Ködbe bújt síkság. Odafent a nap már
csak derengő fényt hunyorít a földre.
Lombja vesztett fák, csenevész ligetben.
Merre lehetsz most?

Ablakodnál állsz, szomorú szemekkel
csésze kávéval, szabadulni vágyva
éji álmod megkeserítve üző
démonaidtól?

Hisz tudom: szíved dobolása átzenget
mellkasod boltján, amikor halottas
némaság kint, bent, s kopogása hallik
ónos esőnek.

Vagy te is szürkén lebegő mezőkön
lépsz, haraszt, kóró, moha lepte tájon?
Bárhon is jársz most, komorabb sorokkal
írom a verset.

Ránk köszönt ősünk. Viruló gyümölcsből
töppedő roncs lett. Deresebb a rét már,
gesztenyén sárgult levelek vacognak -
gyérül a lombja.

Veszve kincs, harc, hit. Ahogy itt e táj áll,
kődbe fült harctér, szomorú mementó:
árnyalak sincsen, aki elsiratná
kedvese holtát.

Élj tovább. Engem nem a lappvilág vonz,
ingovány partján különös lidércfény –
Elhagytam hát. Égi erő vigyázza
lépteidet már.